

Neatidėliotinių darbų pasiūlymai, kaip užtikrinti efektyvesnę mokinių ugdymo(si) pažangą

2015 m. birželio 11 d. LR Prezidento kanceliarija, Mokyklų tobulinimo asociacija ir Nacionalinis švietimo lyderystės forumas inicijavo diskusiją „Kaip pasiekti geresnės ugdymo kokybės?“. Diskusijos dalyviai sudarė prioritетinių darbų sąrašą – taip siekė užtikrinti sutelktos veiklos tęstinumą. Jie kvietė visus švietimo sistemos dalyvius – ir švietimo politikos formuotojus, ir praktikus, ir tyrėjus – susitarti dėl ugdymo kokybės ir laikytis šių susitarimų: įgyvendinti Valstybinės švietimo strategijos nuostatas, kartu patvirtinti Geros mokyklos koncepciją, įvertinti ir atnaujinti Nacionalinę švietimo koncepciją.

Siekdama sukongretinti mokinių ugdymo(si) pažangos darbus, diskusijos organizatorių iniciatyva susibūrusi grupė iš praktikų, tyrėjų ir švietimo politikos formuotojų parengė pasiūlymus, kaip užtikrinti efektyvesnę mokinių ugdymo(si) pažangą.

Ši grupė, įtvirtindama minėtos diskusijos susitarimus, atkreipia dėmesį, kad švietimo sistemoje įgyvendinant ugdymo turinį būtina daugiau dėmesio skirti bendrosioms kompetencijoms (greta akademinė žinių). Siūloma apversti mokinio ugdymo nuostatų mokykloje piramidę. Ugdymo įstaiga – tai ne mokomieji dalykai, o santykiai, išryškinantys ugdymo(si) kokybę ir psichologinę mokinių savijautą, puoselėjantys bendradarbiavimą, atvirą santykį, pasitikėjimą tarp mokytojų ir mokinių, palaikantys ir skatinantys ugdymo asmenybės ūgtį bei brandą.

Formuluojant pasiūlymus remtasi 2015 m. rugpjūčio 12 d. Jungtinių Tautų priimta Darna vystymosi darbotvarkė¹ ir 2015 m. gegužės 19–22 d. UNESCO Pasauliniame švietimo forumo priimta deklaracija „Švietimas 2030. Link visa apimančio ir lygiomis galimybėmis grįsto švietimo ir mokymosi visą gyvenimą visiems“².

Siūlome Lietuvos mokyklose siekti visa apimančio, lygiomis galimybėmis grįsto, kokybiško ugdymo(si), skirto išskirtiniams vaiko gebėjimams plėtoti. Kokybiško ugdymo(si) rezultatai išsiskiria visapusiška mokinio asmenybės branda, individualias galimybes atitinkančiais ugdymo(si) pasiekimais ir nuolatine jų pažanga. Norint įgyvendinti tokią mokinio ūgtį mokyklose reikėtų **atsisakyti mokinių vienodinimo ir pereiti prie individualizuoto ugdymo(si) bei pažangos vertinimo visais ugdymo(si) etapais – nuo pamokos iki baigiamojo brandos įvertinimo.**

Pasiūlymai grindžiami šiomis Lietuvos **strateginių švietimo dokumentų nuostatomis:**

- Koncentruotą egzaminų sistemą pertvarkyti į subalansuotą įvairios ugdymo(si) rezultatų veiklos kaupimo ir pripažinimo sistemą, fiksuojančią visą gyvenimą augančią žmogaus patirtį ir pripažįstančią vis aukštesnį išsilavinimą (Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030“).
- Visais švietimo lygiais pradėti taikyti kriterinį kaupiamąjį vertinimą kaip besimokančiojo pasiekimų savikontrolės būdą (Valstybinė švietimo 2013–2022 m. strategija).
- Parengti baigiamųjų egzaminų ir pasiekimų patikrinimo pertvarkos į kaupiamojo kriterinio vertinimo sistemos koncepciją (XVI Lietuvos Respublikos Vyriausybės veiklos prioritetas).

Siūlomi darbai

Užtikrinti švietimo dokumentų dermę ir juos įgyvendinti:

- Suderinti su mokinių ugdymo(si) susijusius teisės aktus su Pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo programų aprašu ir Geros mokyklos koncepcija.
- Užtikrinti pakankamą finansavimą, kad visos šalies mokyklos galėtų sudaryti geras mokinių ugdymo(si) sąlygas ir įgyvendintų Pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo programų aprašo bei Geros mokyklos koncepcijos nuostatas.
- Suteikti mokyklų bendruomenėms didesnę savarankiškumą valdyti mokinio (klasės) krepšelio lėšas atsižvelgiant į mokinių ugdymo(si) poreikius.
- Atnaujinant bendrąsias programas, aprašyti ugdymo(si) rezultatus su aiškiais vertinimo kriterijais, ieškoti dermės tarp dalykų ir išryškinti jų integracinius ryšius. Atsisakyti brandos egzaminų, nacionalinių ir pagrindinio ugdymo(si) pasiekimų patikrinimų programų, sujungti jas su bendrosiomis programomis.
- Didinti mokyklų bendruomenių savarankiškumą organizuojant ugdymo procesą: supaprastinti bendruosius ugdymo planus, atsisakyti detalaus mokyklos veiklos reglamentavimo. Bendrųjų ugdymo planų nuostatas keisti tik tada, jei atsirado esminių ugdymo turinio pokyčių.
- Skatinti mokyklas organizuoti ugdymo(si) procesą skirtingose aplinkose ir įvairiomis formomis, keisti ugdymo planuose numatytą laiko skaičiavimą pamokomis po 45 min. į – valandomis. Numatyti tik ugdymo sritims skiriamą minimalų ir maksimalų valandų skaičių per mokslo metus, sukurti lankstesnes sąlygas mokykloms planuoti ir organizuoti ugdymo laiką.
- Didinti mokinio pasirinkimo laisvę (ugdymo turinio, formų, metodų, laiko paskirstymo, papildomų veiklų ir kt.), daugiau dėmesio skirti ugdytinių savarankiškai, visuomeninei, kūrybinei ar kitai veiklai.
- Užtikrinti negalią turinčių vaikų mokymą(si) drauge su visais mokiniais, atsisakyti specializuotų, diskriminuojančių ugdymo(si) aplinkų ir pereiti prie visa apimančio (įtraukiojo) ugdymo(si).
- Tiksliau apibrėžti ir stiprinti klasės vadovų ir mokytojų individualią bei kolektyvinę atsakomybę už mokinių bendrųjų ir dalykinių kompetencijų ugdymą.

Įgyvendinti mokinių individualios pažangos stebėjimo ir vertinimo sistemą:

- Taikyti formuojamąjį vertinimą kaip mokymosi pagalbą mokiniams siekiant bendrosiose programose numatytų ugdymo(si) rezultatų.
- Įvesti kaupiamąjį vertinimą visose bendrojo ugdymo pakopose.
- Užtikrinti, kad kiekvienoje mokykloje veiktų mokinių individualios pažangos stebėjimo, fiksavimo, analizės ir įvertinimo, taip pat pagalbos mokiniui sistema.
- Nacionaliniai mokinių pasiekimų tyrimai turi būti neprivalomi. Mokyklų steigėjams, vadovams, mokytojams reikėtų teikti profesinę pagalbą, kaip analizuoti patikrinimų duomenis ir kaip juos panaudoti tobulinant mokinių ugdymą(si).

¹ http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/69/L.85&Lang=En
<https://orangeprojects.lt/lt/tikslai/Darna-vystymosi-darbotvarkė>

² <http://en.unesco.org/world-education-forum-2015/incheon-declaration>

- Nacionalinių mokinių pasiekimų patikrinimų rezultatus sieti su ugdytinio individualios pažangos stebėjimo sistema ir šią informaciją panaudoti tobulinant mokinio pažangą ir ugdymo procesą, teikiant pagalbą.
- Rengti diskusijas dėl pagrindinio ugdymo(si) pasiekimų patikrinimo statuso ir paskirties.
- Įvesti brandos vertinimą, kurį sudarytų kompetencijų applan- kas, atspindintis formaliojo ir neformaliojo ugdymo(si) pasie- kimus bei socialinius ir pilietinius gebėjimus.
- Gerinti brandos egzaminų užduočių kokybę, daugiau dėmesio skirti ne tik dalykinėms, bet ir bendrosioms kompetencijoms vertinti.
- Siekti visų švietimo sistemos dalyvių sąžiningo elgesio stipri- nant mokinių, mokytojų, tėvų, vadovų asmeninę atsakomybę.

Užtikrinti priėmimą į aukštąsias mokyklas pagal mokinių gebėjimus ir tobulėjimo interesus:

- Diferencijuoti konkursinio balo į kolegijas ir universitetus struktūrą pagal studijų kryptis, sudedamųjų dalių santykį pri- taikant prie konkrečiai studijų krypties reikalingų stojančiųjų gebėjimų.
- Tobulinti stojamojo konkursinio balo į aukštąsias mokyklas struktūrą, įtraukiant brandos darbo vertinimą ir abiturientų pasiekimus, atspindinčius kompetencijų applanke.
- Skatinti įtraukiąją organizacinę kultūrą: sudaryti sąlygas lengviau pereiti iš vidurinio ir profesinio mokymosi įstaigų į kolegijas ir universitetus, siūlyti įvairesnes studijų formas, būdus ir metodus, užtikrinti prieinamumą įvairias negalias ir individualius poreikius turintiems asmenims.

Stiprinti mokyklų ir mokytojų profesionalumą:

- Visoms mokykloms sudaryti sąlygas tobulėti: įteisinti ir įveik- linti pagalbos bei konsultavimo(si) modelį, kurti finansinių ir profesinių pažangos paskatų sistemą, visais lygmenimis diegti duomenimis grįstos kokybės vadybos principus.
- Kurti pagarba ir pasitikėjimu grindžiamą mokyklos kultūrą, didinant bendruomenių savarankiškumą ir skatinant priimti sprendimus bei įsitraukti į įstaigos valdymą.

- Burti mokyklų, palaikančių visa apimančio, lygiomis galimy- bėmis grįsto ugdymo idėją, tinklą ir skleisti jų patirtį.
- Drąsinti ir motyvuoti mokytojus siekti kiekvieno mokinio ug- dymo(si) pažangos, skatinti tobulėti, sudaryti jiems ilgalaikio profesinio tobulinimo(si) sąlygas.
- Sudaryti steigėjams sąlygas visokeriopai skatinti mokyklų pažangą, teikti joms pagalbą, atsižvelgiant į socialinį bei ekonominį kontekstą.
- Skatinti mokyklas atliepti vietos bendruomenių poreikius, specializuotis atsižvelgiant į jų tradicijas bei aplinkos sąlygas, siekiant ne standartizuoti ugdymą, o skatinti įvairovę.
- Įvesti etatinio darbo apmokėjimo, licencijavimo sistemas bei mokyklų vadovų rotaciją ir taip skatinti švietimo praktikus nuolat tobulėti.
- Kurti pasitikėjimu grindžiamą visų švietimo bendruomenės lygmenų (mokyklų, steigėjo, nacionalinio lygmens) bendra- darbiavimo kultūrą.

Kviečiame visų lygmenų švietimo politikos formuotojus ir visą švietimo praktikų bendruomenę susitelkti, priimti reikalingus sprendimus ir drauge įgyvendinti šiuos pasiūlymus, dirbti dėl visa apimančio, lygiomis galimybėmis grįsto, kokybiško ugdy- mo(si), skirto išskirtiniems vaikų gebėjimams plėtoti.

Rūta Krasauskienė, Vilniaus Žemynos gimnazijos direktorė
Dr. Almeda Kurienė, Lietuvos Respublikos Prezidentės patarėja
Jūratė Litvinaitė, Vilniaus Vytauto Didžiojo gimnazijos istorijos mokytoja ekspertė
Dr. Šarūnė Nagrockaitė, Vilniaus universiteto Filosofijos fakulteto Edukologijos katedros lektorė
Eglė Pranckūnienė, Mokyklų tobulinimo centro direktorė
Dr. Jonas Ruškus, Vytauto Didžiojo universiteto profesorius
Dr. Jūratė Valuckienė, Šiaulių universiteto Mokslo instituto vyresnioji mokslo darbuotoja
Gintarė Vikmonaitė, Lietuvos moksleivių sąjungos atstovė
Saulė Vingelienė, Nacionalinio egzaminų centro direktorė
Žydrone Žukauskaitė, ŠMM Bendrojo ugdymo departamento direktorė

Brandos darbas

Švietimo ir mokslo ministerijos Pagrindinio ir vidurinio ugdymo skyriaus, Nacionalinio egzaminų centro informacija

ĮVADAS

Spartūs ir sudėtingi pokyčiai šiandieniam pasaulyje kelia naujus iššūkius. Sėkmingos ateities garantu tampa asmens bendrieji gebėjimai, jo asmenybės savybės: iniciatyvumas, kūrybiškumas, atsakingumas, gebėjimas nuolat mokytis, rasti racionalius sprendimus, prisitaikyti sparčiai kintančioje aplinkoje ir t. t. Tai skatina kitaip modeliuoti mokinių ugdymą, vertinti jų mokymosi pasiekimus – nuo mokymo prie atsakingo ir refleksyvaus mokymosi, nuo žinių perteikimo prie pagalbos, nuo koncentruotos egzaminų prie subalansuotos įvairios mo- kymosi veiklos rezultatų kaupimo ir pripažinimo sistemos. Ši sistema fiksuotų visą gyvenimą nuolat didėjančią asmens pa- tirtį ir pripažintų vis aukštesnį išsilavinimą. Atliepiant Lietuvos pažangos strategijoje „Lietuva 2030“ apibrėžtą uždavinį, Vals- tybinėje švietimo 2013–2022 m. strategijoje numatyta pradėti taikyti kaupiamąjį vertinimą kaip besimokančiojo pasiekimų savikontrolės būdą. Pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo programų apraše išskiriamas formuojamasis vertinimas kaip galimybė keisti ugdymo procesą: auginti mokinio sąmoningumą ir atsakomybę už mokymąsi, padėti atrasti savąjį mokymosi

būdą ir stilių, suvokti motyvaciją, susikurti mokymosi prasmę ir įgyti įgūdžių, kurie bus reikalingi visą gyvenimą.

Manoma, kad taikant kaupiamąjį vertinimą pridėtinę vertę kurs informacinės technologijos. Tai leis efektyviai ir patogiai panaudoti sukauptus mokinių kompetencijų įrodymus siekiant įvairių tikslų, pvz.: įsidarbinti, keisti ugdymo įstaigas, užimti tam tikras visuomenines pareigas ir pan. Svarstoma, kad kuriama informacinė sistema ne tik padės pačiam asmeniui stebėti savo mokymosi pažangą, bet ir teiks duomenis apie ugdymo įstaigų veiklos kokybę, padės planuoti pagalbą įvairiais lygme- nimis ir t. t.

Siekiant sukurti ir įdiegti kaupiamojo vertinimo sistemą, itin svarbu jau dabar mokykloje pradėti stiprinti bei keisti požiūrį į vertinimą, vertinimą kaip procesą, pagalbą mokiniui, o ne tik būtinybę įrašyti pažymį. Vertinimas turi teikti grįžtamąjį ryšį apie ugdytinio stipriąsias puses ir padėti tobulinti silpnąsias, stiprinti atsakomybę už mokymąsi, didinti pasitikėjimą savimi ir skatinti džiaugtis savo pasiekimais. Tad siūloma mokyklose pradėti naudoti Lietuvoje ir pasaulyje pasitvirtinusius vertinimo įrankius: aplanką (angl. portfolio), brandos darbą ir kitus.

BRANDOS DARBAS – KAS TAI YRA?

Brandos darbą numatyta pradėti įgyvendinti nuo 2017–2018 m. m. Šios naujovės atsiradimą paskatino pačių mokyklų iniciatyvos, kaip įvairesnėmis formomis įtraukti mokinius į jiems aktualių problemų tyrinėjimą, projektinę ir kūrybinę veiklą. Ugdytiniai turės galimybę gilintis į tas ugdymo sritis ar dalykus, kurie jiems yra aktualūs ir su kuriais sieja savo karjerą, ateitį. Brandos darbas leis ugdyti ir atskleisti ne tik dalyko išmanymą, bet ir brandos egzaminu sunkiai pamatuojamas bendrąsias mokinio kompetencijas. Tikimasi, kad ši naujovė pirmiausia atlieps ugdytinių poreikius, ją galės atsakingai rinktis dabartiniai dešimtakai. Jie pirmieji šalyje rengs brandos darbą.

BRANDOS DARBO ATSIKIRIMAS KELIAS

Brandos darbo diegimo į ugdymo procesą idėja kilo dar 2008 m., kai buvo rengiamas Pagrindinio ugdymo pasiekimų patikrinimo ir brandos egzaminų tobulinimo 2008–2012 m. priemonių planas (patvirtinta LR švietimo ir mokslo ministro 2008 m. gegužės 30 d. įsakymu Nr. ISAK-1568). Tada brandos darbas buvo pristatomas kaip lygiavertė vykdomų brandos egzaminų alternatyva, leisianti atskleisti mokinio kompetencijas, kurias centralizuotai organizuojamo egzaminu formatu sudėtinga įvertinti.

Atsižvelgiant į kitų šalių patirtis (brandos darbo atitikmenys įdiegti Estijoje (www.hm.ee/index.php?1510029), Danijoje (www.eng.uvm.dk/Education/Upper-Secondary-Education/Four-Upper-Secondary-Education-Programmes-in-Denmark), Jungtinėje Karalystėje (www.princeton.edu/~achaney/tmve/wiki100k/docs/General_Certificate_of_Secondary_Education.html), 2009–2013 m. Lietuvos bendrojo ugdymo mokyklose buvo atlikti du bandomieji brandos darbų tyrimai. Juose dalyvavo 40 mokyklų, parengta daugiau kaip 200 skirtingų mokomųjų dalykų brandos darbų. Tuo pat metu organizuoti mokymai brandos darbo vadovams ir vertintojams – iš viso apmokyta 510 mokytojų. 2013 m., atlikus antrojo brandos darbo tyrimo kokybinę analizę, parengtas Brandos darbo modelio aprašas (www.nec.lt/failai/3932_BD_MODELIS_aprasas_taisytas_2013_11.pdf). Brandos darbo vykdymo analizė parodė, kad mokiniams ir mokytojams naujas pasiekimų vertinimo būdas patrauklus. Kai kurios mokyklos, dalyvavusios išbandant brandos darbą, ir toliau tęsia panašias veiklas, įteisino jas kaip projektinį darbą.

Brandos darbo modelis buvo naudojamas 2014–2015 m., rengiant brandos darbo programą ir vertinimo kriterijus. Per šiuos dvejus metus brandos darbo programos ir vertinimo kriterijų projektai svarstyti su įvairiomis tikslinėmis grupėmis. Į diskusijas apie mokinių pasiekimų vertinimo kaitą, pagrindinius brandos darbo rengimo ir vertinimo aspektus, kriterijų aiškumą ir tikslingumą įsitraukė mokinių organizacijos (Lietuvos moksleivių sąjunga, Lietuvos mokinių parlamentas), mokytojų asociacijos (technologijų, chemijos, matematikos, lietuvių kalbos ir literatūros mokytojų), įvairios organizacijos ir jų vykdomų projektų atstovai („Renkuosi mokyti“, „Lyderių laikas 2“), Lietuvos tėvų forumas, Lietuvos aukštųjų mokyklų asociacijos bendrajam priėmimui organizuoti taryba, gimnazijų atstovai, pavieniai mokytojai ir mokinių tėvai.

Diskusijų dalyviai vieningai sutarė, kad mokinių pasiekimų išorinio vertinimo sistemą reikia tobulinti ir brandos darbas galėtų tapti pirmuoju žingsniu įgyvendinant naują kaupiamojo vertinimo sampratą. Kita vertus, tiek mokytojai, tiek aukštųjų mokyklų atstovai pabrėžė, kad itin svarbu kelti aiškius kokybės reikalavimus rengiant bei vertinant brandos darbą ir užtikrinti skaidrų, objektyvų ir patikimą vertinimą.

Nacionalinis egzaminų centras (NEC), bendradarbiaudamas su įvairiomis tikslinėmis grupėmis, visus rengiamų dokumentų pasiūlymus, pastabas viešino ir žiniasklaidos priemonėse – kad žinia apie brandos darbą, kaip pasiekimų vertinimo įrankį, pasiektų kuo platesnę, ne tik mokytojų ir mokinių, auditoriją.

BRANDOS DARBO APIBRĖŽTIS

Brandos darbo programa buvo patvirtinta LR švietimo ir mokslo ministrės 2015 m. rugpjūčio 13 d. įsakymu Nr. V-893. Šiame dokumente apibrėžta:

Brandos darbas – vidurinio ugdymo programos baigiamosios (arba kitos, jei dalyko programa intensyvinama ir baigiama anksčiau) klasės mokinio (kelių mokinių) ilgalaikis darbas, rengiamas ugdymo proceso metu. Brandos darbą galima rengti iš visų individualaus ugdymo plano vidurinio ugdymo programos dalykų.

Brandos darbo tikslas – ugdyti, patikrinti ir įvertinti mokinio pasirinkto dalyko ar ugdymo srities kompetencijas, įgytas mokantis pagal vidurinio ugdymo programą.

Brandos darbo uždaviniai:

- Sudaryti mokiniui galimybę laisvai pasirinkti geriausiai jo gebėjimus, poreikius ir interesus atitinkančią brandos darbo idėją (problemą, objektą, sumanymą), savarankiškai tyrinėti, analizuoti, sukurti ir pristatyti savo veiklos rezultatus.
- Suteikti mokiniui informacijos, kaip planuoti tolesnį mokymąsi ir profesinę karjerą.

Brandos darbo išskirtinumas:

- **Mokinys pats renkasi** dalyką, idėją ir jos įgyvendinimo strategiją.
- **Mokinys rengia brandos darbą ugdymo proceso metu** – pažįstamoje aplinkoje, pats planuoja laiką ir organizuoja savo veiklas, prisiima atsakomybę už siekiamą rezultatą.
- **Numatyti brandos darbo saugikliai**, turintys užtikrinti patikimą ir kokybišką vertinimą.

AR PRIVALOMAS BRANDOS DARBAS?

Brandos darbas neprivalomas, bet jei mokinys nusprendžia jį rengti, tada gali rinktis iš individualaus ugdymo plano dalykų. Gali būti rengiamas ir integruotas brandos darbas.

BRANDOS DARBO FIKSAVIMAS MOKINIO UGDYMO PLANE, RENGIMAS IR VERTINIMAS

Numatoma, kad brandos darbas bus mokinio individualaus plano dalykas ir jam parengti skiriama po vieną savaitinę valandą per pusę metų (apie 17 val.). Siekdamas, kad brandos darbo rengimo ir ruošimosi brandos egzaminams procesai nesutaptų, NEC siūlo brandos darbą 12 (IV gimnazijos) klasės mokiniams pradėti rengti spalį, o jį pristatyti ir vertinti kovą.

Brandos darbo statusas prilygsta mokykliniam brandos egzaminui. Jo vertinimo apraše yra apibrėžti kriterijai, kuriais vertinamos mokinio konkrečios dalykinės žinios bei gebėjimai ir bendrosios kompetencijos. Tad ugdytinis, pasirinkęs rengti brandos darbą, turės nusiteikti ilgalaikiai veiklai, atsakyti už savo pasirinktą temą ir tyrimo kryptis, formuluoti ir įgyvendinti tikslus bei uždavinius, gebėti bendradarbiauti su brandos darbo vadovu ir vertinimo komisija, efektyviai perteikti savo pasiektus rezultatus. Brandos darbo programos rengėjai įsivaizduoja, kad jį rinksis sąmoningas, motyvuotas, smalsus ir atkaklus mokinys, kurio netenkina bet koks įvertinimas, o kuris per pasirinktą veiklą siekia auginti savo kompetencijas.

Rengiant brandos darbą galima atlikti tyrimą (gamtamokslinį, socialinį, psichologinį) ir jį aprašyti arba sukurti produktą – duomenų bazę, literatūros kūrinių ar kt.

Pagrindinės brandos darbo dalys: rengimo procesas, rezultatas ir jo pristatymas. Brandos darbo vertinimas yra kriterinis.

Numatoma, kad brandos darbas bus įrašomas į brandos atestatą, nurodoma iš kokio dalyko jis rengtas ir koks gautas įvertinimas. Kol kas nesutarta, ar bus įrašyta ir brandos darbo tema.

MOKYKLŲ PASIRENGIMAS ORGANIZUOTI BRANDOS DARBĄ

Mokyklos jau turi sukaupusios nemažai patirties, kaip organizuoti mokinių projektinę veiklą, rengiami įvairūs nacionaliniai ir tarptautiniai projektai, pvz., Jaunojo tyrėjo konkursas ir kiti. 2010 m. buvo pradėtas vykdyti technologijų mokyklinis brandos egzaminas, o 2013 m. menų mokyklinis brandos egzaminas.

Šių egzaminų struktūra, vykdymas ir vertinimas atspindi pagrindinius brandos darbo rengimo principus. Neabejojama, kad ugdymo įstaigos administracija, mokytojų bendruomenė yra atvira pokyčiams, kurie atsiradus brandos darbą įtraukus į ugdymo procesą. Be to, Lietuvoje yra nemažai mokyklų, kurios ir anksčiau ugdymo proceso metu rengė projektinius darbus, o jų formatas, trukmė ir pasiekti rezultatai artimi brandos darbui.

BRANDOS DARBO VERTINIMAS

Už brandos darbo rengimo procesą būtų galima gauti 15 taškų. Šią dalį vertintų darbo vadovas, kuris konsultuotų mokinį, pasirinkusį atlikti brandos darbą iš atskiro mokomojo dalyko ar integruotos mokslo srities. Šiame etape svarbu įvertinti ne tik ugdytinio dalykinės žinias ir gebėjimus, bet ir jo bendrąsias kompetencijas – kaip jis geba planuoti savo veiklas, kiek savarankiškai ir sistemingai dirba, ar gali parodyti analitinius gebėjimus.

Už brandos darbo rezultatą, pavyzdžiui, atliktą gamtamokslinį tyrimą, istorinę analizę ar sukurtą tinklalapį ir pateikiamą tyrimo ar produkto aprašą, skiriami 25 taškai. Šią dalį vertintų tiek mokinio darbo vadovas, tiek vertinimo komisija. Be formalių reikalavimų, kaip atlikti darbą ir įgyvendinti išsikelto tikslą bei suformuluotus uždavinius, siūloma vertinti ir brandos darbo idėjos kūrybingumą, tyrimo ar produkto aktualumą, reikšmę.

Brandos darbo pristatymą – trečiąją dalį – vertintų tik komisija. Už šią dalį skiriama 10 taškų. Mokiniai pristatant sukurtą produktą ar atliktą tyrimą, svarbu įvertinti, kaip jis geba pateikti savo darbo idėją, atlikimo etapus, atsakyti į komisijos pateikiamus klausimus, o svarbiausia – įsivertinti ir įvardyti, kokių dalykų išmoko, siekdamas užsibrėžto tikslo. Taip norima įvertinti ugdytinio socialinius ir komunikacinius gebėjimus, kurie atsiskleisėtų per dalykinius brandos darbo pristatymo aspektus.

Brandos darbas vertinamas pagal dešimtbalę sistemą (žr. programoje esančią taškų ir pažymių atitikties lentelę).

Taškai	50–46	45–41	40–35	34–30
Pažymys	10	9	8	7
Taškai	29–25	24–20	19–15	14–0
Pažymys	6	5	4	Neišlaikyta

Vertinimo komisijos bus sudaromos ne mokyklos, o savivaldybės lygmeniu – taip užtikrinamas objektyvus ir kokybiškas vertinimas. Gali susiklostyti ir tokia situacija, kad mokykla ar net savivaldybė neturės tiek mokinio pasirinktos srities dalyko specialistų, iš kurių galėtų sudaryti vertinimo komisiją. Tad brandos darbo programoje numatyta galimybė bendradarbiauti ne tik su kitų mokyklų mokytojais, bet ir su aukštojo mokslo, mokslo institutų, darbdavių organizacijomis, jų atstovus įtraukti į vertinimo komisijas. Taip pat bus galima įtraukti ir išorinius ekspertus.

BRANDOS DARBO AUTENTIŠKUMO UŽTIKRINIMAS

Norisi tikėti, kad kalbama apie sąžiningai siekiamų rezultatų kultūrą. Bet vis tik planuojama, kad parengtas brandos darbo aprašas bus tikrinamas plagiato atpažinimo sistemoje, leidžiančioje nustatyti pateikto teksto sutapčių apimtį su anksčiau įkeltais rašto darbais ar jų fragmentais. Taip pat numatyta, kad į tarp mokinio ir jo vadovo vykstantį bendradarbiavimą galės įsiterpti NEC atstovai, prašydami pasidalyti tarpiniais įvertinimais ar rengiamo darbo aprašo fragmentais, atliekamo tyrimo vaizdine medžiaga. Siekdami ne tik darbo autentiškumo, bet ir jo kokybės, planuojame, kad į brandos darbo rengimo procesą kaip konsultantai arba vertinimo komisijos nariai galės įsitraukti ir kitų mokslo bei studijų institucijų, profesinio mokymo įstaigų, įmonių, organizacijų atstovai. NEC yra numatęs ir brandos darbų centralizuoto pervaldinimo galimybes.

BRANDOS DARBO ĮSKAITYMAS

Planuojama, jog brandos darbas bus įskaitomas stojant į aukštąją mokyklą. Geriausiai vidurinio ugdymo programą baigusiuoju eilės sudarymo 2018 m. tvarkos aprašo projekte numatoma įskaityti tų mokinių brandos darbų rezultatus, kurie buvo pristatyti centralizuotuose vertinimo centruose ir įvertinti 9 ar 10 balų.

PASIRENGIMAS VYKDYTI BRANDOS DARBO PROGRAMOS SKLAIDĄ

Brandos darbo programos sklidai yra pasirinktos kelios kryptys. Balandį vyko vaizdo transliacija „Mokytojo TV“ (www.mokytojtvtv.blogspot.lt/2016/04/brandos-darbas-igyvendinimo-gaires.html), kurioje buvo pristatyti pagrindiniai brandos darbo principai. Informacija pateikta savivaldybių švietimo padalinių atstovams.

Nacionalinis egzaminų centras yra subūręs lektorių komandą ir koordinuoja organizuojamus mokymus dėl brandos darbo rengimo, vertinimo ir kt. Lektoriai, kurie brandos darbo vadovams, vertintojams ves mokymus / seminarus apie darbo temas, tikslų, uždavinių, išvadų formuluotes, aprašo rengimo, vertinimo kriterijų sampratos reikalavimus ir kt., – ir iš bendrojo ugdymo, ir iš aukštųjų mokyklų. Jie turi parengtą metodinę medžiagą, apimančią ne tik teorinius brandos darbo rengimo reikalavimus, bet ir šio darbo pavyzdžius.

Gegužę NEC duomenų perdavimo sistemoje KELTAS vykdoma apklausa, kiek dabartinių 10 (II gimnazijos) klasės mokinių 2017–2018 m. m. ketintų rengti brandos darbą.

PAGRINDINĖS NAUJOVĖS, ATEINANČIOS SU BRANDOS DARBU

- Savęs įsivertinimas, grįžtamasis ryšys, atsakingas bendradarbiavimas, tyrimo etika.
- Brandos darbo rengimo ir vertinimo procedūrų fiksavimas elektroniniu formatu.

NUMATOMAS MOKYTOJŲ DARBO APMOKĖJIMAS

Mokytojams gali būti apmokama už mokinio konsultavimą, papildomus darbus ar tarifikuojant savaitinę valandą pusmečiui (turint mokymo lėšų).

BRANDOS DARBO DIEGIMO TEISINĖ BAZĖ

Naujai patvirtintame konceptualiaame dokumente – Pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo programų apraše – nustatyta, kad baigę vidurinio ugdymo programą mokiniai rodo brandą patvirtinančias kompetencijas sukaupia darbų ir vertinimų visuma, išlaikytais brandos egzaminais ir (ar) parengtu brandos darbu.

Patvirtinta Brandos darbo programa, suteikianti teisinį pagrindą rengti brandos darbą. Jos organizavimo klausimai bus numatyti Brandos egzaminų organizavimo ir vykdymo tvarkos apraše bei vykdymo ir vertinimo instrukcijoje (nes brandos darbas prilyginamas mokykliniam brandos egzaminui).

Bendruosiuose ugdymo planuose numatyta galimybė įtraukti brandos darbą į mokinio individualų ugdymo planą, skirti jam mokytoją – brandos darbo vadovą ir kt.

Neseniai patvirtintame Gamtos mokslų, technologijų, inžinerijos, matematikos tyrimų ir eksperimentinės veiklos atviros prieigos centro veiklos apraše numatyta kurti gamtos mokslų, technologijų, inžinerijos, matematikos tyrimų ir eksperimentinės veiklos atviros prieigos centrus. Šiuose centruose bus sudarytos galimybės rengti brandos darbą.

Teisės aktai, reguliuojantys mokytojų darbo apmokėjimą, nustato galimybes mokėti mokytojui už konsultacijas, vadovavimą mokiniui rengiant brandos darbą.

Žinoma, šie ir kiti teisės aktai dar bus atnaujinami, tobulinami, atsižvelgiant į kylančias problemas ir šios dienos mokyklos realijas.

Daugiau informacijos apie brandos darbą – www.nec.lt/532